

Уг нь хууль ёс гэдэг юм хvний vндсэн эрхvвдийг гишгэчин талхилах учиргvй байлтай. Гэтэл манай тор засгийн эрхмvвдийн ой тоонд ийм бурангуй байдлаар буудаг юм байна гэж харахаас оор сонголт vлдэхгvй нь. Учир нь УИХ-ын гишvвн, Хууль зvйн сайд Х.Тэмvвжингийн УИХ-ын дарга З.Энхболдод оргон барьсан Гэмт хэргийн тухай хуулийн тослийг харахад ардчиллын vндсэн гол тулгуур зарчимууд болох хvн бvр vзэл бодлоо чолоотэй илэрхийлэх, vг хэлэх, хувийн омчийн халдашгvй байдлаа хамгаалах зэргийг илтэд vгvйсгэсэн зvйл заалтууд хэдэнтээ орчихсон байх юм. Тэдгээрийг тухайлан огvвлэхээс урьтан ардчилагчид ардчиллын тухай хэдэн vг хэлэхэд дутахгvй нь бололтой байна. Юуны тvрvвнд хvн бvрийн заяагдмал эрхvвд болох vг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, шашин шvтэх, эс шvтэх, эвлэлдэн нэгдэх, хувийн омчийн халдашгvй байдал гэх зэрэг эрхvвдийг тор нь оорийн хууль, тогтоомжоороо vгvйсгээд байвал тэр улсад ардчилсан засаглал тогтнож байж vзэхэд асуудалтай юм. Яахав, тор гэдэг бол тvмний омоос хариуцлага хvлээсэн хэсэг бvлэг хvмvвс гэдэг утгаараа Пакистаны Еронхий сайд асан Беназир Бхуттогийн нэгэнтээ хэлж байсанчлан “Ардчилал бол ошоогоо авах хамгийн дот арга” хэмээх тодорхойлолттой хавьцаа очих хэмжээний зvйлсийг сэддэг байхыг vгvйсгэхийн аргагvй. Гэхдээ ёстой ногоо Уинстон Черчиллийн хэлсэн vгэнд байдаг шиг хvн торолхтон vнээс илvv сайныг олж чадаагvй байна гэдэгтэй эвлэрэх ёстой мэт ч,

манай эрх баригчид шиг хариуцлагагвй хандаж бол болохгвй баймаар.

Звй нь ардчиллын ноён нуруу бол иргэний эрх чолоот байдал богоод ардчилсан тор засгийн аливаа шийдвэр эцсийн эцэст иргэний эрх чолоот байдал, тvvний салшгвй хэсэг болох иргэний эрх (civic right) болон эрх чолоог (freedom) бэхжvvлсэн байх учиртай ч, дээрх хуулийн тослоос харахад юун тэр иргэний эрх чолоот байдал байх вэ. Харин ч хуулийг сахиулах нэрийдлээр иргэдийнхээ эрхийг торийн машинаар нухчин дарах бодлого явж байна уу гэж хардахаар байгаа юм.

2002 онд Эрvvгийн хууль баталснаас хойш цаг veийн тухайн нохцол байдал, нийгмийн шаардлагаас шалтгаалан уг хуульд хэд хэдэн удаа нэмэлт оорчлолт оруулсан бол Гэмт хэргийн тухай хуульд хvний эрх, эрх чолооний эсрэг гэмт хэргийн бvлгийг дахин судалж, юуны урьд хvний бие махбодь, сэтгэл санаа, омч хоронгийн эсрэг идэвхтэй халдлага хийсэн хохирол учруулсан вйлдлийг тусгахаар оруулсан гэж байгаа ч, яг хуулийн тослийг нь vзэхээр эсрэг агуулга явж байна. Тухайлбал, тус хуулийн тослийн Наймдугаар бvлэг буюу **Хуулийн этгээдэд оногдуулах ял** гэсэн бvлгийг авч vзэхийн тулд заалтуудыг дэлгэрэнгвйгээр нь уншигчдадаа хvргэх нь зов болов уу. Ер нь бол оорийн хvч ходолмороороо осч ондийж компани энэ тэр байгуулж, олон арван хvнд ажлын байр олгож, улсад татвараа толж байгаа хэнд ч болов алдаж гишгэх эрх огтоос байхгвй болж байна. Жишээ нь, ямар нэг барилгын компанийн тухайн ажилчдын хариуцлагагвй вйлдлээс vvдсэн осол гарлаа гэхэд, баригдаж байгаа барилгын дээрээс унасан томор хvнийг гэмтээлээ гэхэд тухай компани хохирлыг барагдуулах нь звй ёсны асуудал. Мон тухайн компанитай хариуцлага тооцох нь звй ёсны асуудал. Харин тэр компанийг татан буулгах, хувьцаа, хоронгийг хураах нь звй ёсны асуудал мон vv гэдэг асуудал гарч ирж байна. Харин одоо Гэмт хэргийн тухай Ерөнхий ангийн Наймдугаар бvлгийг хvргэж байна.

8.1 дvгээр звйл. Хуулийн этгээдэд ял оногдуулах vндэслэл

1. Энэ хуулийн тусгай ангид хуулийн этгээдэд ял оногдуулахаар заасан гэмт хэргийн шинжийг хуулийн этгээдийг толоолох эрх бvхий албан тушаалтан шийдвэр гаргаж, эсхвл хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын толоо хийсэн вйлдэл, эс вйлдэхвйгээр хангасан нь хуулийн этгээдэд ял оногдуулах vндэслэл болно.

2. Хуулийн этгээдийг толоолон шийдвэр гаргах эрх бvхий албан тушаалтанд хуулийн этгээдийн нэрийн омноос шийдвэр гаргаж, зовшоорол огч энэ хуульд заасан гэмт хэргийг

бусдаар вйлдүүлсэн, эсхүл хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын толоо оорийн вйлдэл, эс вйлдэхвйгээр энэ хуульд заасан гэмт хэргийг вйлдсэн бол энэ хуульд заасан ял оногдуулна.

3. Энэ хуулийн тусгай ангид хуулийн этгээдэд ял оногдуулахаар заасан нь энэ звйлийн 2 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу хуулийн этгээдийг толоолон шийдвэр гаргах эрх бvнхий албан тушаалтныг ялаас чолоолох vндэслэл болохгвй.

4. Энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд хуулийн этгээдэд оногдуулах ялыг дангаар нь эсхүл давхардуулан хэрэглэж болно.

▣ 8.2 дугаар звйл. Хуулийн этгээдэд оногдуулах ялын төрөл

1. Гэмт хэрэг вйлдсэн хуулийн этгээдэд дор дурдсан ял оногдуулна:

1.1. торгох;

1.2. хувьцаа, хоронго, орлогыг хураах;

1.3. вйл ажиллагаа явуулах эрхийг тодорхой хугацаагаар хязгаарлах;

1.4. вйл ажиллагаа явуулах эрхийг хвчингвй болгох;

1.5. татан буулгах.

8.3 дугаар звйл. Торгох

1. Энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд арван сая тогрогоос арван тэрбум тогрогоор хуулийн этгээдэд торгох ялыг оногдуулна.

8.4 дүгээр зүйл. Хувьцаа, хөрөнгө, орлогыг хураах

1. Хуулийн этгээдээс гэмт хэрэг үйлдэж бусдад учруулсан хохирлыг нохон толүүлэх, хор уршгийг арилгах зорилгоор гэмт хэргийн улмаас бусдад учруулсан хохирол, хор уршигтай тэнцүү хэмжээний хоронго, орлогыг хуулийн этгээдийн хоронго, орлогоос албадан гаргуулж хувьцаа, хоронго, орлого хураах ялыг оногдуулна.

2. Хуулийн этгээдээс хураах хоронго, орлогын хэмжээ нь тухайн хуулийн этгээдийн үндсэн хоронгийн тавин хувиас хэтэрч болохгүй.

3. Хуулийн этгээдийн удирдах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлдэггүй, эсхүл хуулийн этгээдийг толоолон шийдвэр гаргаагүй, эсхүл хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын толоо гэмт үйлдэл, эс үйлдэхвйгээр оролцоогүй хувьцаа эзэмшигчийн хувьд ноогдох хувьцааг хурааж болохгүй.

8.5 дугаар зүйл. Үйл ажиллагаа явуулах эрхийг тодорхой хугацаагаар хязгаарлах

1. Энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд найман жил хвртэл хугацаагаар хуулийн этгээдэд нэг, эсхүл хэд хэдэн торлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хязгаарлах ял оногдуулна.

8.6 дугаар зүйл. Үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хвчингүй болгох

1. Энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд хуулийн этгээдэд нэг, эсхүл хэд хэдэн торлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хвчингүй болгох ял оногдуулна.

8.7 дугаар зүйл. Хуулийн этгээдийг татан буулгах

1. Энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд хуулийн этгээдийг татан буулгах ял шийтгэнэ.

2. Хуулийн этгээдийг татан буулгасан тохиолдолд энэ хуулийн 8.4 дүгээр зүйлд зааснаас бусад хувьцаа, хоронго, орлогыг хураан авч торийн омчид шилжүүлнэ гэхчлэн заажээ.

Тэгэхээр эндээс харахад энэ хуулийн тусгай ангийг эрх бүхий албан тушаалтан зорчсон тохиолдолд хуулийн этгээдэд ял оногдуулах хүрээнд түүний эрхлэн үйл ажиллагааг нь явуулдаг аж ахуй нэгжийг торгох, хувьцаа хоронго орлого хураах, үйл ажиллагааг нь тодорхой хугацаагаар хязгаарлах, үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хүчингүй болгох, цаашилбал татан буулгах гэхчлэн яллагааг хуулийн тосолд оруулсан байна. Хуулийн этгээдийг татан буулгасан тохиолдолд хувьцаа, хоронго, орлогыг хураан авч, торийн омчид шилжүүлнэ гэжээ.

Яг л хуучин социалист нийгмийн үеийнх шиг хоронго, хувийн омчийг хураах тухай асуудлыг хуульчилахаар завдаж байгааг эндээс харж болж байна. Аливаа нэг аж ахуй нэгж, байгууллагын эзэнд ял оноогоод, дээр нь хувийн омчийг нь хурааж байгаагийн цаана тэнд ажиллагсад ажилгүй болох дагаад олон орх айл амьжиргаагаа залгуулж чадахгүйд хүрэх гэхчлэн давхар давхар олон хүнийг хохироосон олон ялтай заалт болоод байгааг хэлэх нь зов биз.

Мөн нэг зүйлийг огвүүлэхэд Монгол Улсын үндсэн хууль нь оороо хувийн омчийн халдашгүй байдлыг үгвйсгэсэн байгаа юм. Үндсэн хуулийн 16.3-д 3/ходлох, үлходлох хоронго шударгаар олж авах, эзэмших, омчлох, овзалгамжлуулах эрхтэй. Хувийн омчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно гэсэн байгаа ч, Тор, түүний эрх бүхий байгууллага нь нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн хувийн омчийн эд хоронгийг дайчлан авбал нохох олговор, үнийг толно гэжээ. Тэгэхээр Тор, түүний эрх бүхий байгууллагад хувийн омчийг хураах эрх байхгүй биш байна. Харин нэгэнтээ Гэмт хэргийн тухай хуулийн дагуу ял оноосон хуулийн этгээдээс эд хоронгийг нь хурааж байгаа бол оронд нь нохох олговор, үнийг толно гэсэн ойлголт байхгүй нь ойлгомжтой юм.

Хууль зүйн сайд Х.Тэмүүжингийн оргон бариад байгаа хуулийн төслийн хуудууг харвал ийм маягаар олон асуудал гарч ирэх нь. Энэ талаар үргэлжлүүлэн хүргэх болно.

Б.Итгэлт (Эх сурвалж Үанаа.mn)